

אמנם הרא"ש אסר כל אפשרות של מעורבות של הלווה ואפילו באמירה שאחרת נעשה
נותן הכספים כשלוחו אפילו שנותן מממון עצמו

4. קיצור פסקי הרא"ש מסכת בבא מציעא פרק ה סימן מז

מז. מותר לאדם לומר לחבירו הילך זוו והלוה לפלוני ודוקא שאומר כן
מעצמו בלא דעת הלוה. וגם לא יחזור ויקחנו מן הלוה.

בבית יוסף הביא את מחלוקת הראשונים באמירה של הלוה לצד שלישי ונטה להקל

5. בית יוסף יורה דעה סימן קס אות יג ד"ה לפיכך יכול

ולענין הלכה [נראה] שהרוצה לסמוך על דברי המתירים רשאי כיון דמידי
דרבנן הוא ומסתבר טעמייהו

בשו"ע אסר כדברי הרא"ש שהלוה יחזיר לצד שלישי את התשלום (שהרי כעת כאילו
שילם מממון הלוה) ולגבי שליחות בממון צד שלישי כתב שיש מחמירים

6. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ריבית סימן קס סעיף יג

מותר לומר לחבירו: הילך זוו והלוה עשרה דינרים לפלוני, והוא שלא
יחזור ויקחנו מהלוה. וגם לא יאמר הלוה למלוה: פלוני יתן בשבילי.

ויש אומרים שצריך גם כן שלא יפייסנו הלוה (לצד השלישי) לתת למלוה
בשביל שילוהו.

סיכום להלכה – ריבית מממון צד שלישי

יוזמת צד שלישי - מותר לצד שלישי לזום מהלך מול המלוה ולשלם
לו על מנת שילוה ללוה.

החזר הכספים בדיעבד - גם בדיעבד אסור ללוה להחזיר את כספי
הריבית לצד השלישי.

יוזמת הלוה ללא תשלום - נחלקו הפוסקים אם מותר ללוה לעודד את
הצד השלישי לשלם למלוה שילוהו. והמקל בשעת צורך יש לו על מה
לסמוך. אמנם אסור ללוה לדבר עם המלוה שצד שלישי ישלם לו ואפילו
לא דיבר עם הצד שלישי תחילה עמו תחילה.

שכר טרחה לצד שלישי

וכן מתירה הגמרא תשלום לאדם על מנת שישלם צד שלישי להלוות לנותן הראשון.
שאינו ריבית אלא דמי תיווך.

7. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סט עמוד ב

ואמר רבא: שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה: שקיל לך ארבעה זוזי
ואמור ליה לפלוני לאוזפן זוזי. מאי טעמא - שכר אמירה קא שקיל. כי הא
דאבא מר בריה דרב פפא הוה שקיל אוגנא דקירא מקיראי, ואמר ליה
לאבואה: אוזפינהו זוזי. אמרו ליה רבנן לרב פפא: אכיל בריה דמר רביתא!
- אמר להו: כל כי האי רביתא ניכול, לא אסרה תורה אלא רבית הבאה
מלוה למלוה. הכא שכר אמירה קא שקיל, ושרי.

ריבית במעורבות של צד שלישי

ריבית שלא באה מממון הלוה

צד שלישי שמשלם למלוה מממון וביוזמת עצמו

הגמרא מתירה תשלום לאדם על מנת שילוה ללא ריבית לאדם אחר.

1. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סט עמוד ב

אמר רבא: שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה: הילך ארבעה זוזי
ואופיה לפלניא זוזי, לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה.

יזום המהלך

צד שלישי שנותן ביוזמת הלוה

שכנוע בדיבור

נחלקו הראשונים במהות היתר. לרמב"ן כל שתוספת התשלום אינה מממון של
הלוה מותר. ולראב"ד אפילו שהתוספת אינה מממון הלוה אבל ניתנה ביוזמת
נעשה כשילוה ואסור.

2. חדושי הרשב"א מסכת בבא מציעא דף סט עמוד ב

הא דאמר רבא שרי ליה לאיניש למיתב ד' זוזי לחבריה ומימר ליה אוזיף
מנה לפלוני, פ' הראב"ד ז"ל והוא שלא דבר הלוה עם המלוה בשום רבית
אבל אם דבר עמו ואמר ליה אני לא אתן לך אבל פלוני אוהבי יתן לך משלן
לאהבתי אסור מפני שנעשה כשלוהו. וכ"ש אם יפייס אותו שיתן. (וכן דעת
הרא"ש בפסקים ה מז)

ואין הרמב"ן ז"ל מודה לו בדבר זה דכיון דלא אסרה תורה אלא רבית
הבאה מלוה למלוה ולוה זה אינו נותן משלן כלום מפני מה אסור. וכן דעת
הנמוק"י (מא א), הר"ן (סט ב).

ובריטב"א הוסיף להתיר אפילו מחזיר הלוה לצד השלישי אחר כך את התשלומים.
סוף סוף מה שקיבל המלוה אינו מממון הלוה.

3. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף סט עמוד ב

לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. פירוש לאו דוקא דה"ה
לרבית הבאה משלוהו של לוה לשלוהו של מלוה, וטעמא דהכא משום
דהאי דיהיב למלוה ארבע זוזי מדידיה יהיב ומנפשיה יהיב, ואפילו פייסו
הלוה שיתן למלוה משלו כדי שילוה לו אין בכך כלום, ואפילו חזר הלוה
ונתן לוה מה שנתן משלו למלוה דהא מדינא לא היה חייב הלוה לשלם לזה
כלום ומאי דיהיב ליה שכר טרחה יהיב ליה מנפשיה.

עסקת ריבית בין לווה למלוה דרך שליח

המרדכי הביא בשם רש"י להתייר הלוואה בריבית דרך שליח

12. מרדכי מסכת בבא מציעא פרק איזהו נשך רמז שלח

ועוד מצאתי בתשובת רש"י דשרי לישראל למימר לחבריה ישראל לך ולוה לי מעות מפלוני ישראל ברבית וגם תביא לו הרבית דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד הלוה ליד המלוה וגם השליח לא עשה שום איסור דהאי רבית לאו דידיה הוא ואי משום שולוחו של אדם כמותו הא קי"ל דאין שליח לדבר עבירה להתחייב שולוחו ואין לפרסם הדבר.

והב"י אסר להקל בזה כלל שדעת כל הראשונים לאסור ומשמע שגם אינו דעת רש"י

13. בית יוסף יורה דעה סימן קס אות טז (א) ד"ה ומיהו לא

והוי יודע שאין דעת שום אחד מהפוסקים שוה לדעת רש"י דלכולי עלמא רבית הוי כדמשמע מתוך מה שאמר רבינו בסמוך וגם לא יחזור ויקחנו מהלוה וכתבו כן הרבה פוסקים וגם מדין ישראל הלוה ברבית על ידי גוי וגוי הלוה על ידי ישראל המפורשים בסימן קס"ט (ט - י). ולכן אסור להקל בכך כלל ועיקר. ומשמע לי שלא התיר רש"י דבר זה מעולם אלא איזה תלמיד טועה כתבו ותלה עצמו באילן גדול:

אמנם הרמ"א הביא את דברי המרדכי בשם רש"י להלכה

14. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ריבית סימן קס סעיף טז

הגה: ... ו"א שמותר לישראל לומר לחבירו ישראל: לך והלוה לי מעות מפלוני ישראל ברבית ומותר לתת אחר כך הרבית לשליח להביאו לו, דלא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד לווה למלוה והשליח אינו עושה שום איסור, דהאי רבית לאו דידיה הוא, ואי משום שולוחו של אדם כמותו, אין שליח לדבר עבירה. ואין לפרסם הדבר בפני עם הארץ. (מרדכי בשם רש"י). וכן עיקר, אף על גב דיש מפקפקין בהיתר זה ומחמירים לאסרו, (ב"י ובנמוקים), יש לסמוך עליו לעת הצורך.

הב"ח והש"ך (כב) הסכימו לדברי הרמ"א.

אמנם הלבוש (י) הט"ז (יא). הגר"א (לה) כתבו לאסור כדברי השו"ע.

ובכל אופן אם היה קשר ישיר בין הלוה למלוה בקבלת בספי ההלוואה או בשטר עליו חתם הלוה, לא יועיל שליח גם לרש"י

ומ"מ אם הלוה קבל המעות בעצמו מן המלוה, רק ששולח לו הרבית, אסור. (שם במרדכי). אבל אם שליח המלוה הלוה ללוה בריבית ועשה שטר על שם המלוה, הוה כאילו הלוה לו המלוה עצמו ואסור, אפילו עשה השליח בלא דעת משלחו, דהשטר עביד לה עיקר הלוואה והוא נכתב על שם המלוה (מהרי"ק שורש י"ז).

סיכום להלכה שליח בהלוואה בריבית

הלוואה בריבית דרך שליח – אסור להלוות בריבית דרך שליח (ב"י ק"ס טז לבוש יג. ט"ז יא. גר"א לה). ויש אומרים שיש בזה גם ריבית דאורייתא (לבוש שם) ויש מתירים (רמ"א שם. ד"ך כב)

הריטב"א מרחיב היתר זה גם למציאות שהמתווך לבסוף הלוה בעצמו לנותן הכספים. וכן למציאות שדמי התיווך שולמו לבסוף למלוה על מנת שיתרצה להלוות לראשון

8. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף סט עמוד ב

תמיהא מילתא טובא למה לי האי טעמא תיפוק לי דמאן דשקיל ד' זוזי לא מוזיף ליה כלום ואין כאן רבית הבאה מלוה למלוה, וי"ל דהא קמ"ל דאע"ג דהוה מלוה לא בעי לאזופינהו אלא להוהא גברא והוהא גברא הדר ומוזיף להו ללוה אין כאן רבית ואפילו רבית מוקדמת אין כאן כי הוא לא נתן לו על דעת שילוח לו אלא על שכר אמירה בעלמא ושכירות בעלמא הוא, ודוקא דקדים ויהיב ליה זוזי מעיקרא דאל"כ כיון דמדידיה שקיל השתא זוזי הלוואה מיחזי כנוטל שכר מעותיו,

א"נ הא קמ"ל כי אף על פי שלא נתרצה המלוה לאיש הוא עד שנתן לו אותם ארבע זוזי אין בכך כלום דמאי דיהיב ליה לווה להוהא גברא שכר אמירה בעלמא הוא ולא אדעתא דליהבינהו למלוה ומאי דיהיב איהו למלוה מדידיה יהיב.

המגיד משנה כתב שיש שאסור למתווך להעביר הכספים המלוה ואע"פ שכבר אינו ממון הלוה יש חשש שיערימו להעביר מלוה למלוה דרך צד שלישי.

9. מגיד משנה הלכות מלוה ולוה פרק ה הלכה יד

ויש מי שכתב ואסור למקבל הדינר לתת ממנו למלוה שלא יבואו להערים: (והובא דבריו בבית יוסף ללא חולק)

הרא"ש מבהיר שכל ההיתר בצד שלישי הוא דווקא שאינו סמוך על שלחן המלוה

10. קיצור פסקי הרא"ש מסכת בבא מציעא פרק ה סימן מז

מותר לאדם לומר לחבירו הילך זוז ואמור לפלוני שילוח לי מעות ודוקא באומר למי שאינו סומך על שלחנו (של המלוה) אבל למי שסומך על שלחנו אסור (שהרי כאילו שילם למלוה עצמו ריבית מוקדמת. ובקטן שאינו סמוך על שולחן אביו הסתפקו הפוסקים).

השו"ע כתב כדברי הגמרא והרא"ש

11. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ריבית סימן קס סעיף טז

מותר לומר לחבירו: הילך זוז ואמור לפלוני שילוני. ואפילו לבן המלוה מותר לומר כן, והוא שיהא גדול ואינו סומך על שלחן אביו.

הרמ"א הביא את דברי המ"מ שאין להעביר דמי התיווך למלוה

הגה: י"א דאסור למלוה ליקח ממקבל זה הזוז, שלא יבואו להערים. (המ"מ פ"ה דה"מ).

סיכום להלכה – דמי תיווך לצד שלישי

דמי תיווך – מותר ללווה לשלם למתווך על מנת שישכנע את המלווה להלוות לו (שו"ע קו טז) וכך מצוי בחברות יעוץ למשכנתא..

בן המלווה – בן המלווה יכול לשמש מתווך עבור הלווה ובתנאי והוא גדול שלא סומך על שולחן אביו.

העברת הכספים למלווה – אסור למתווך לשלם למלווה לאחר שקיבל כספים מהלווה. שמא יערים הלווה ויעביר למלווה דרך המתווך לכתחילה.

וזה מצוי כשאדם לוקח הלוואה מהבנק לצורך חבירו וחבירו מתחייב לשלם לבנק את התשלומים השוטפים (ראה שיעור 11 להרחבה ופתרונות)

תשלום ריבית לצד שלישי

כותב הרשב"א שסיכום בין לווה למלווה להעביר ריבית לצד שלישי היא ריבית דאורייתא

15. שו"ת הרשב"א חלק ג סימן רמב

מונטסון. שאלת קהל שהם צריכים למעות מפני דוחק המסים אם יכולים ללות מעות מישראל מבני קהלם אלפים דינר והקהל יפטרו אותו המלווה במה שנתחייב למס על אותן אלפים דינר, אם יש בו משום ריבית לא, **תשובה** בזה אני רואה שהוא אסור משום **ריבית קצוצה** מפני שזה אינו חייב להם כלום אלא למלך או לנושים בהם והרי הם כאומרים לו תן לנו מעות אלו ואנו נותנין מנה לפלוני שאתה חייב לו.

ואין זה דומה למודר הנאה מחבירו שפורע את חובו דהתם הוא כמבריה ארי מנכסי חבירו מדעת עצמו אבל הכא אינו פורע לו אלא מחמת ריבית המלווה ומחמת תנאי.

כשאין חוב בין המלווה למוטב

התוספות כותבים שאין הכוונה דווקא שהמלווה חייב לצד שלישי אלא כל שנעשה על פי סיכום איתו דינו כריבית.

16. תוספות מסכת בבא מציעא דף עא עמוד ב

מלווה מעותיו לחבירו כדי שיפרע לנכרי רבית בשבילו פשיטא דהוי רבית דאפילו לא היה המלווה חייב לנכרי רבית כיון דמשכר הלוואה נותן לנכרי הרבית ע"פ המלווה הרי הוא כנותן למלווה עצמן מדין ערב כמו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב בפ"ק דקדושין (דף ז.ו.) (ושם מסבירה הגמרא 'ערב לאו אף ע"ג דלא קא מטי הנאה לידיה קא משעבד נפשיה, האי איתא נמי, אף על גב דלא קא מטי הנאה לידיה קא מקניה נפשיה')

והטור כתב שאפילו היה הצד השלישי גוי אסורץ כיון שנחשב כהטבה למלווה היהודי

17. טור יורה דעה הלכות ריבית סימן קסח - קסט

ישראל שלוה מעות מעובד כוכבים ברבית וביקש להחזירם לו מצאו חבירו ואמר תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור שאין לישראל הלוה שום עסק עם העובד כוכבים ואפי' אומר תנם לי ואני אעלה לו כדרך שאתה מעלה לו אסור דבשליחותו הוא נותן לעובד כוכבי' ודומה למי שאומר לחבירו אני אלוה לך ע"מ שתתן הרבית לעובד כוכבים דפשיטא שהוא אסור לא מיבעיא אם המלווה חייב המעות לעובד כוכבים והלווה נותנם לו בשבילו כי הכא אלא אפי' אין המלווה חייב לעובד כוכבים כלום כיון דמשכר ההלוואה נותן לעובד כוכבים הרבית על פי המלווה הוי רבית קצוצה

וכן כתב השו"ע לאסור הוראה של המלווה להעביר בשמו תשלום לצד שלישי

18. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ריבית סימן קס סעיף יד

אסור לומר: אלוך מנה על מנת שתתן זוו לפלוני (או להקדש), (במרדכי דא"י) אפילו אם אותו פלוני הוא עובד כוכבים, אף על פי שאינו חייב לו, (טור סי' קס"ט) **ורבית קצוצה** (פי' שקצץ והתנה לתת כך וכך בשביל שמלווהו) **הוא**. (ואין חילוק בין אמר המלווה כך או שאמר הלווה מעצמו כך והוא מלווה לו משום זה) (ב"י בשם תשו' רשב"א).

גמ"ח הלואה הדדית

19. ריבית לאור ההלכה פרק ד סעיפים ט – י

ט. לאחרונה הוקמו כמה ארגוני גמחי"ם של עזרה הדדית להלוואה לחברי הארגון, וכדי להיות חבר בארגון צריך לחתום על הוראת קבע חודשית בעשר - עשרים דולר למשך כמה שנים, אזי זכאי לקבלת הלוואה גדולה. ובחלקם ניתנת ההלוואה בטרם סיים לשלם את כל הסכום, וממשיך לשלמו אחר כך, ואסור לו להפסיק התשלום שהרי על דעת כן קבל את ההלוואה, ונעשה כאומר לו הלוויני ואתן מעות לפלוני שזה אסור, וכל שכן אם מעיקרא נעשה חבר כדי לקבל את ההלוואה, ואם לא ילוו לו יבטל מיד את חברותו, וכל שכן אם מפרשים מנהלי הגמ"ח שכדי לקבל הלוואה צריך להיות חבר בארגון, ופירושו של דבר שצריך לתת הוראת קבע כנ"ל.

י. ישנם ארגונים שכדי לצאת מהחשש האמור אינם נותנים הלוואה בטרם סיום מועד תשלום הוראת הקבע, וגם אינם מפרשים שרק חבר בארגון זכאי לקבל הלוואה, ואינם מתחייבים להלוות גם למי שתורם בדרך הנ"ל, ויש שכותבים זאת במפורש בתקנון הארגון, ובאופן זה אין איסור רבית קצוצה אלא רבית מוקדמת האסורה מדרבנן וקיימא לן שלא גזרו הז"ל במעות הקדש.